

The Malay Archipelago

INSULINDE:

HET LAND VAN DEN

ORANG-OETAN EN DEN PARADIJSVOGEL,

DOOR

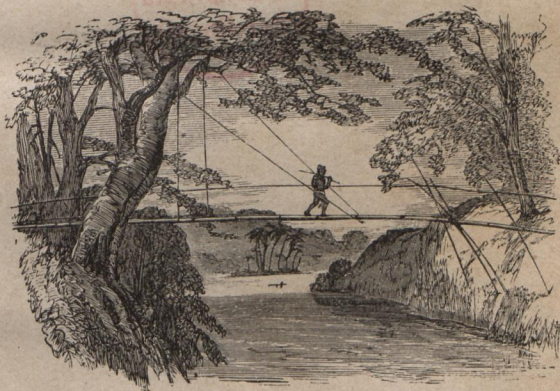
ALFRED RUSSEL WALLACE.

Uit het Engelsch vertaald en van aantekeningen voorzien

DOOR

Prof. P. J. VETH.

EERSTE DEEL.

AMSTERDAM,
P. N. VAN KAMPEN.
1870.

brengen, zal allengs eene zee doen ontstaan, indien zij niet reeds voorhanden is.

Maar het is vooral wanneer wij ons met de zoölogie van deze gewesten bezig houden, dat wij vinden waarnaar wij zoeken: bewijzen van den meest treffenden aard, dat deze groote eilanden eens een deel van het vasteland moeten hebben uitgemaakt, en eerst in een zeer laat geologisch tijdperk daarvan kunnen gescheiden zijn. De olifant ⁽¹⁵⁾ en tapir van Sumatra en Borneo, de rhinoceros van Sumatra en de verwante soort van Java, de wilde os van Borneo en de soort die men lang vooronderstelde dat bijzonder aan Java eigen is ⁽¹⁶⁾, zijn allen ook als bewoners van een of ander deel van Zuid-Azië weêrgevonden. Geen van deze groote dieren kan bij mogelijkheid de zeearmen zijn overgestoken die nu deze landen van één scheiden, en hun aanwezen aan beide zijden der zeearmen toont klaar, dat daar na het ontstaan der soorten nog eene gemeenschap over land moet bestaan hebben. Onder de kleinere zoogdieren zijn een aanzienlijk getal gemeen aan ieder der eilanden en aan het vasteland. Maar de groote physische veranderingen die moeten hebben plaats gegrepen bij de verbrokkeling en verzinking van zoo uitgestrekte gewesten, hebben natuurlijk de vernietiging van sommige soorten in één of meer der eilanden ten gevolge gehad, en in sommige gevallen schijnt er ook tijd genoeg geweest te zijn om eene wijziging der voorhanden soorten te weeg te brengen. De beschouwing van vogels en insecten leidt tot dezelfde uitkomst; want iedere familie en bijna ieder geslacht van die groepen die op één van de eilanden gevonden worden, komen ook voor op het vasteland van Azië, en in een groot aantal gevallen zijn zelfs de species geheel dezelfde. Vogels verschaffen ons een der beste middelen om de wetten der natuurlijke verspreiding te bepalen; want ofschoon het bij den eersten aanblik den schijn heeft, dat de vloeibare grenzen, die aan de op het land levende zoogdieren den pas

afsnijden, door de bewoners der lucht gemakkelijk kunnen overschreden worden, is dit toch in de praktijk het geval niet. Indien wij toch die watervogels die bij uitnemendheid zwerwers zijn, ter zijde stellen, zullen wij bevinden dat de andere familiën (en inzonderheid de passerini of echte roestvogels, die de overgrootte meerderheid uitmaken) doorgaans even strikt door straten en armen der zee begrensd worden als de zoogdieren zelve. Ook de eilanden waarvan wij hier spreken, bieden daarvan merkwaardige voorbeelden aan, daar Java een aantal soorten van vogels bezit die nooit naar Sumatra overkomen, ofschoon de straat die beide eilanden scheidt, slechts 15 (Eng.) mijlen breed en nog met kleine eilanden bezaaid is. Java bezit trouwens meer soorten van vogels en insecten die het bijzonder eigen zijn, dan of Sumatra of Borneo, en dit schijnt aan te duiden dat zijne afscheiding van het vasteland het eerst plaats had; dan volgt Borneo in organische individualiteit, terwijl Sumatra in al zijne dierlijke vormen zoozeer met het Maleisch Schiereiland overeenstemt, dat wij daaruit veilig kunnen opmaken, dat dit eiland het laatst van het vasteland werd afgescheurd.

Het algemeene resultaat waartoe wij geraken, is dan dit, dat de groote eilanden Java, Sumatra en Borneo in hunne natuurlijke voortbrengselen op de naastbijgelegen deelen van het vasteland bijna evenzeer gelijken, als men maar van zulke wijd uiteen gelegen gewesten zou kunnen verwachten, indien ze nog een deel van Azië uitmaakten. Deze groote overeenkomst, gevoegd bij het feit dat de uitgestrekte zeeën, tusschen deze eilanden gelegen, zoo opmerkelijk en gelijkmatig ondiep zijn, en bij dat van het bestaan eener uitgestrekte reeks van vulcanen op Sumatra en Java, die verbazende hoeveelheden onderaardsche stoffen hebben uitgeworpen, en hooge bergketenen met onafzienbare plateaux hebben opgebouwd, — waarin de ware oorzaak van eene evenredige daling gelegen is, — dit

en administratieve band tusschen beide eilanden daartoe aanleiding gegeven, en ofschoon zeker dikwijls Nederlandsche ambtenaren van het eene naar het andere eiland zijn overgestoken, is dit waarschijnlijk zelden het lot geweest van personen met genoegzame natuorkennis toegerust, om het onderscheid tusschen beide eilanden te waardeeren. De eenige mij bekende natuurkundige die beide eilanden bezocht, de heer Zollinger, heeft inderdaad reeds op onderscheidene punten van verschil tusschen de Flora en Fauna van beide eilanden opmerkzaam gemaakt. Zie "Tijdschr. v. N. I." IX, 2, bl. 198—205. Ik veroorloof mij de volgende aanhaling: "Van de dieren van het eiland Lombok sprekende, heeft men veel meer te doen met diegene op te noemen, welke er niet zijn, dan de dieren van eene eenigszins belangrijke grootte op te tellen die de bosschen en bergen van het eiland bevolken... Sumatra heeft vele soorten van apen, Java heeft er drie, Bali twee, Lombok ééne enkele, den gewonen grijzen aap. Op Lombok vindt men noch tijgers, noch panthers, noch groote wilde katten, noch wilde honden. Men kent er noch rhinoceros, noch olifant... Men vindt op Lombok reeds de witte kakatoe, op Bali nog niet, voorts nog eene kleine zeer schoone soort van papegaai, op Bali en Java onbekend. De pauw komt niet tot aan Lombok." Doch bij den heer Zollinger zijn dit losse, op zich zelve staande opmerkingen, niet, gelijk door Wallace, met eene algemeene beschouwing van den Archipel in verband gebracht, en daarom hebben zij weinig aandacht getrokken.

(²¹) Wallace noemt de apen der Nieuwe Wereld — de *Simiae platyrrhinae* (in onderscheiding van de *catarrhinae* der Oude Wereld) — in het Eng. *spider-monkeys*. Ik ken in onze taal geen algemeenen naam waaronder wij de brul-, slinger-, rol-, nacht-, zijdeapen enz. kunnen samenvatten.

(²²) Men zal later zien dat deze hypothese, nog verder in bijzonderheden uitgewerkt, ook verklaring geven kan van de zeer eigenaardige en exceptie-neele plaats die Celebes onder de eilanden van den Archipel, vooral ten opzichte zijner dierlijke voortbrengselen, inneemt, en waarover men Zool. Geogr., bl. 169, Papil., bl. 272, kan vergelijken. Misschien zal men zich, in verband met het voorafgaande, verwonderen dat Wallace Celebes als de uiterste westelijke grens van het Zuider-vasteland beschouwt, terwijl Soembawa en Lombok nog verder westwaarts liggen; maar in het 14de hoofdstuk toont hij aan, dat de groep van Timor waarschijnlijk nooit rechtstreeks met het Zuiderland is verbonden geweest.

ons leger hadden opgeslagen, zeer somber was, kozen wij eene andere in eene drassige plek nabij een riviértje die dicht met gemberplanten begroeid was, waarin spoedig de noodige op-ruiming was gemaakt. Hier bouwden onze bedienden twee kleine hutten zonder zijwarden, juist voldoende om ons voor den regen te beschutten, en hier vertoefden wij eene week, vogels schietende, insecten jagende en zwervende in de bosschen die zich aan den voet van den berg uitstrekken. Hier bevonden wij ons in het land van den grooten Argus-fazant en telkens vernamen wij zijn kreet. Toen ik den ouden Maleier vroeg te beproeven of hij er een voor mij kon schieten, zeide hij mij dat, ofschoon hij twintig jaren lang vogels in deze bosschen geschoten had, hij er nog nooit een had kunnen krijgen, en er nooit een gezien had dan nadat hij was gevangen. De vogel is zoo buitengewoon schuw en voorzichtig, en loopt in de dichtste bosschen zoo snel over den grond, dat het schier onmogelijk is hem nabij te komen; en zijne stemmige kleuren en fraaie oogvormige vlekken, die zich zoo sierlijk voordoen wanneer men ze in een museum ziet, moeten wel harmoniëeren met de doode bladeren, onder welke hij zich ophoudt, en hem zeer weinig in het oog doen vallen. Al de exemplaren die te Malakka verkocht worden, zijn gevangen in strikken, en mijn berichtgever, ofschoon hij er nooit een geschoten had, had er menigeen gestrikt.

De tijger en rhinoceros komen nog voor in deze streken en eenige weinige jaren geleden waren er ook de olifanten overvloedig, maar sedert kort zijn deze laatsten geheel verdwenen. Wij vonden eenige hoopen mest, die ons toeschenen van olifanten afkomstig te zijn, en eenige sporen van den rhinoceros, maar wij zagen geen van deze dieren. Toen onze rijst op en onze doozen vol waren, keerden wij terug naar Ajer-panas en eenige dagen later naar Malakka, vanwaar wij verder reisden naar Singapore. De berg Ophir heeft een slechten naam wegens

naderen en grijpen. Het bleek dat deze vlinder de zeldzame en merkwaardige *Charaxes Kadenii* was, die zich onderscheidt door twee gekromde staarten aan iederen achtervleugel, welke geheel het voorkomen hebben van de beenen van een diktepasser of overtaster ⁽³³⁾. Het was het eenige exemplaar dat ik ooit gezien heb en is nog in Engelsche verzamelingen de eenige vertegenwoordiger zijner soort.

In Oost-Java had ik veel te lijden gehad van de verzengende hitte en droogte van den Oost-moeson, die zeer nadeelig was geweest voor het leven der insecten. Hier was ik vervallen in het tegenovergestelde uiterste van nevelig, vochtig en bewolkt weder, dat evenzeer ongunstig was. Gedurende de maand die ik in West-Java doorbracht, beleefde ik geen enkelen geheel warmen en helderen dag. Het regende bijna elken namiddag of dikke misten daalden af van het gebergte en maakten aan de insectenjacht evenzeer een einde, terwijl zij het drogen mijner exemplaren zeer bemoeilijkten, zoodat ik werkelijk geene kans had om van de entomologische Fauna van Java eene eenigszins voldoende verzameling bijeen te brengen.

Verreweg de belangrijkste gebeurtenis in mijn bezoek op Java was een uitstap naar de kruin van den Panggerango en den Gedeh. De eerste dezer bergtoppen is een uitgebluschte vulcanische kegel, omstreeks 10,000 voet hoog, de andere is een werkzame krater op een lager gedeelte van dezelfde bergreeks gelegen ⁽³⁴⁾. Tjipanas, omstreeks vier palen voorbij den pas van den Megamendong, ligt aan den voet van den berg. Hier is een landhuis van den Gouverneur-Generaal, waarbij een aanhangsel van den botanischen tuin, welks opziener mij een nachtverblijf verschafte. Vele fraaie boomen en heesters zijn hier geplant, en groote hoeveelheden Europeesche groenten worden er geteeld voor de tafel van den Gouverneur-Generaal. Langs een kleine rivier die den tuin besproeit, worden tal

van orchideeën gekweekt, die aan den stam der boomen gehecht zijn of afhangen van hunne takken, en zoo eene belangwekkende orchideeën-kweekerij in de open lucht vormen. Daar ik voornemens was twee of drie dagen op den berg te vertoeven, nam ik twee koelies aan om mijne bagage te dragen, en ging daarop den volgenden dag des morgens vroeg met mijne twee jagers op weg. De eerste paal afstands liep over open land en voerde ons tot aan het bosch dat van de hoogte van omstreeks 5000 voet af den geheelen berg bedekt. De volgende paal of twee hadden wij tamelijk steil te stijgen door een uitgestrekt maagdelijk bosch, met boomen van reusachtige grootte, terwijl daar beneden de bodem met fraaie kruidachtige planten, boomvarens en heestergewas bedekt was. Vooral trof mij het ontelbaar aantal varensorten dat langs de wegen groeide. Hare verscheidenheid scheen eindeloos, en telkens vond ik mij genoopt stil te staan, om eenigen nieuwen en belangwekkenden vorm te onderzoeken. Nu kon ik begrijpen wat de hovenier mij gezegd had, dat op dezen éenen berg 300 soorten gevonden waren. Kort vóór den middag bereikten wij het kleine plateau van Tjiboerong, aan den voet van het steilere gedeelte des bergs, waar ten behoeve der reizigers een planken huis (pasanggrahan) is opgericht. In de nabijheid is een schilderachtige waterval en een merkwaardig hol, dat ik geen tijd had te onderzoeken. Toen wij de beklimming van dit punt af voortzetten, werd de weg weldra smal, hobbelig en steil, en slingerde hij zich en zigzag omhoog naar den top des kegels, die met onregelmatige rotsmassa's en eene dichte en welige, maar niet hooge vegetatie bedekt is. Wij gingen over een bergstroom wiens temperatuur niet veel lager is dan het kookpunt, en die, schuimende over zijn steenachtig bed, wolken van stoom omhoog zendt, en zich dikwijls verbergt onder het overhangend groen van varens en lycopodiums, die hier met eene elders ongekende weelderigheid groeien.

Ter hoogte van omstreeks 7,500 voet kwamen wij, op eene plaats die "Kandang Badak" of "Rhinocerosveld" ⁽³⁵⁾ genoemd wordt, aan eene tweede hut, open en van bamboe gemaakt, die wij tot ons tijdelijk verblijf inrichtten. Hier was een kleine plek in het bosch opengehakt, met overvloed van boomvarens en een aanplanting van jonge kina-boomen. Een dikke mist en stofregen verhinderden mij nog dien avond tot den top op te stijgen; later deed ik dit tweemaal gedurende mijn verblijf hier ter plaatse, terwijl ik eenmaal den werkzamen krater van den Gedeh bezocht. Dit is een uitgestrekte half cirkelvormige kloof, ingesloten door zwarte, loodrechte rotswanden, en omringd door ruwe hellingen, die mijlen ver met losse puinbrokken bedekt zijn. De krater zelf is niet zeer diep. Hij vertoont plekken van zwavel en verschillend gekleurde vulcanische producten, en zendt uit onderscheidene openingen aanhoudend zuilen van rook en damp omhoog. Maar de uitgerande kegel van den Panggerango was voor mij belangrijker. De kruin is een onregelmatige golvende vlakte, door een lagen rand omzoomd, die op ééne plaats door een diepe zijdeling-sche kloof is ingekerfd. Ongelukkigerwijze hadden wij, zoolang ik op den berg was, mist en regen, hetzij boven hetzij beneden ons; zoodat er geen oogenblik was waarop ik de vlakte beneden mij kon zien, of een vrijen blik had op het prachtige gezicht dat bij schoon weder van de kruin wordt genoten. Maar in weêrwil van deze teleurstelling, verschaftte deze uitstap mij levendig genot; want het was nu de eerste maal dat ik een berg nabij den Equator had bestegen, hoog genoeg om mij gelegenheid te geven den overgang der tropische Flora tot die der gematigde luchtstreek gade te slaan. Ik zal nu die veranderingen kortelijk schetsen, zooals ik ze op Java waarnam.

Bij het beklimmen van den berg ontmoetten wij het eerst vormen van kruidachtige planten die ons de gematigde lucht-

hulpzaam kunnen zijn, om van den aard der Javasche berg-Flora rekenschap te geven. Op de hoogere hellingen van den Himalaja, op de toppen der bergen van Centraal-Indië en Abyssinië komen een aantal planten voor, die, ofschoon niet identisch met die der bergen van Europa, evenwel tot dezelfde genera behooren en ze, zooals de botanici zich uitdrukken, vertegenwoordigen. De meeste van deze nu zouden in de warme tussenliggende vlakten niet kunnen tieren. Darwin is van gevoelen dat deze klasse van feiten op dezelfde wijze kan verklaard worden; want gedurende de grootste strengheid van het ijstijdvak zullen plantenvormen der gematigde luchtstreken zich hebben uitgestrekt tot aan de grenzen der tropische gewesten, en toen dat tijdvak een einde nam, zullen deze planten zich zoowel naar de toppen der zuidelijke bergen, als naar de vlakten en heuvelen noordwaarts hebben teruggetrokken. In dit geval evenwel hebben het verloop van tijd en de grootelijks veranderde voorwaarden van bestaan te weeg gebracht, dat vele dier planten zoo werden gewijzigd, dat wij ze nu als bijzondere species beschouwen. Eene reeks van andere feiten van dergelijken aard heeft Darwin tot de meening gebracht, dat eenmaal de temperatuur laag genoeg geweest is, om aan eenige planten van de noordelijke gematigde luchtstreek gelegenheid te geven, langs de hoogst gelegen wegen, den Evenaar over te steken en de antaretische gewesten, waar zij nu gevonden worden, te bereiken. De getuigenissen waarop die meening berust, zal men verzameld vinden op het einde van het tweede hoofdstuk van "the Origin of Species," en die meening voor het oogenblik als hypothese aannemende, zullen wij in staat zijn de aanwezigheid van eene Flora van Europeesch karakter op de vulcanen van Java te verklaren.

Men zal evenwel natuurlijk de tegenwerping maken, dat er tusschen Java en het vasteland eene groote uitgestrektheid waters ligt, die een krachtdadigen sluitboom tegen het door-

dringen van planten der gematigde zone naar dit eiland in de ijsperiode moet gevormd hebben. En deze tegenwerping zou inderdaad afdoende zijn, indien er niet zoovele bewijzen bestonden dat Java eenmaal met Azië is verbonden geweest, en dat dit vereenigd zijn juist te huis behoort in het tijdperk waarvan hier sprake is. Het treffendste dier bewijzen is, dat de groote zoogdieren van Java, de rhinoceros, de tijger en de banting of wilde stier, ook voorkomen in Siam en Birmah; want dit zijn toch zeker geen dieren die door den mensch zijn ingevoerd. De Javasche pauw en onderscheidene andere vogels zijn evenzeer aan beide landen gemeen, maar in de meeste gevallen zijn de soorten verschillend, ofschoon nauw verwant, hetgeen aantoont dat een aanmerkelijke tijd (voor die wijziging gevorderd) verlopen is sedert eene scheiding, die zoo groote verandering heeft te weeg gebracht. En dat komt nu juist overeen met de berekening die wij op het voorkomen van planten der gematigde luchtstreek op Java zouden moeten bouwen. Want ook deze zijn nu bijna allen bijzondere soorten, d. i. soorten in gelijke mate gewijzigd door tijdsverloop en veranderde omstandigheden van bestaan, of soorten die op Java in wezen bleven, terwijl zij op het vasteland van Indië uitstierven.

Voor het eigenlijk doel dat ik najaagde, leverde de berg mij zeer weinig op, wat zich uit mijn te kort verblijf en het hoogst ongunstige weder laat verklaren. Op eene hoogte van 7000 tot 8000 voet werd ik een exemplaar machtig van de bekoorlijke *Ptilinopus roseicollis*, eene kleine vruchtduif, wier kop en hals met een heerlijk rozerood prikken, dat met het overigens groen gevederte een fraai contrast vormt. Op den top van den berg vond ik een vaalkleurigen lijster, *Turdus fumidus*, die op den grond zijn maaltijd hield onder de daar geplante aardbeziën. Deze vogel heeft in gedaante en manieren veel overeenkomst met een spreeuw. Insecten ontbraken schier geheel, waarschijnlijk ten gevolge van de overgroote vochtig-

thans ook uitgedoofd, die zich als een nieuwe eruptiekegel uit den ouden, ingestorten krater van den Panggerango verheft, en, zooals Junghuhn zegt ("Java", II, blz. 18), "majestueus in de lucht opstijgt, om uit de hoogte op den ouden kraterrand neder te zien." De Mandala-wangi hangt door den bergrug Pasir-alang onmiddellijk samen met den Gedeh. Deze vereenigingsrug rijst tot 7870, de Gedeh tot 9230, de Mandala-wangi tot 9326, de oude kratermuur Panggerango slechts tot 8150 parijsche voeten boven de zee.

Den weg door Wallace genomen kan men in Junghuhn's beschrijving niet volgen; maar Junghuhn zelf meldt ons (blz. 21), dat, na zijn bezoek in 1839, de hortulanus te Buitenzorg Teysmann van Tjipanas een weg naar den top heeft aangelegd. Dit is dus de weg door Wallace betreden. Zoo veel is zeker, dat hetgeen Wallace den top van den Panggerango noemt, de Mandala-wangi is, wiens naam niet bij hem voorkomt.

(³⁵) Juister "rhinoceros-perk" of "rhinoceros-kraal."

(³⁶) Vgl. Junghuhn's "Java", II, blz. 20.

(³⁷) De meest gewone Nederlandsche namen dezer planten zijn: groote en kleine weegbree, moes-melkdistel en bijvoet. Er zijn nog meer andere bij ons in het wild groeiende planten die op Java geheel in dezelfde soorten gevonden worden, zooals de gekrulde zuring (*Rumex crispus*), de gemeene muur (*Stellaria media*), de zwarte nachtschade (*Solanum nigrum*), het éénjarige beemdgras (*Poa annua*), en waarschijnlijk de kleine brandnetel (*Urtica urens*). Zie Miquel, "Flora van Ned. Indië", I¹, blz. 994, 1055, II, blz. 637, III, blz. 259, en I², blz. 227.

(³⁸) Deze plaats, ofschoon vroeger niet genoemd, was toch door Wallace reeds bezocht; want zij ligt aan den postweg die van Buitenzorg over den Megamendong naar de Preanger-regentschappen voert, aan de helling van genoemden berg en op eene hoogte van ruim 3000 voet boven de zee. Zij is alleen merkwaardig door eene gemeente van inlandsche Christenen, welker opkomst reeds van 1678 dagteekent.

meest geneigd zou zijn het te zoeken, niet bewoont. Waarschijnlijk is het beperkt tot eene kleine streek in het Noordwesten, een gedeelte van het eiland dat geheel in handen van inlandsche vorsten is ⁽¹⁵⁾. De andere groote zoogdieren van Sumatra, de olifant en de rhinoceros, hebben eene meer algemeene verspreiding, doch de eerstgemelde is thans veel zeldzamer dan hij voor eenige jaren was en schijnt zich bij den voortgang der beschaving terug te trekken. Omstreeks Lobo-raman worden de slaglanden en beenderen van olifanten nu en dan in de bosschen gevonden, maar levend wordt het dier er nooit meer gezien. De rhinoceros (*Rhinoceros Sumatranus* ⁽¹⁶⁾) is daarentegen nog overvloedig. Dikwijls zag ik zijne sporen en zijn mest, en eens verraste ik er een aan zijn maaltijd, die zich onder een luid geraas snel naar het donkerste van het woud verwijderde, zoodat ik hem slechts even door het dicht struikgewas zag heenschemen. Ik verkreeg echter een tamelijk volkomen schedel en een aantal tanden, door de inboorlingen opgeraapt.

Een ander merkwaardig dier, dat ik ook op Singapore en Borneo gezien had, doch dat hier overvloediger was, is de *Galeopithecus* of zoogenaamde vliegende kat. Dit dier wordt gekenmerkt door een breed vlies dat zich langs het gansche lichaam tot aan het uiteinde der teenen en tot aan den punt van den tamelijk langen staart uitstrekt. Hierdoor wordt het in staat gesteld zich door de lucht in hellende richting van den éénen boom naar den anderen te begeven. Het is traag in zijne bewegingen, althans over dag; bij het beklimmen der boomen gaat het slechts eenige voeten achtereen voort en houdt dan een oogenblik stil, als was het vermoeid van den arbeid. Gedurende den dag is het doorgaans in rust vastgeklampt aan de stammen der boomen, terwijl zijne olijfkleurige of bruine vacht, besprenkeld met onregelmatige witachtige vlekken en plakken, volkomen gelijk op de kleur van een met

op, dat daarvan ook eene Nederlandsche vertaling bestaat, door Dr. T. C. Winkler, onder den titel: "Het ontstaan der soorten van dieren en planten door middel van de natuurkeus" (Haarlem, Kruseman, 1860, 2 deelen). De wederlegging van Darwins theorie door W. Hopkins werd in onze taal overgebracht door den Hoogleeraar J. van der Hoeven, onder den titel: "Over natuurkundige theoriën omtrent de verschijnsels van het leven en bepaaldelijk over Darwins theorie aangaande het ontstaan der soorten" (Haarlem, Kruseman, 1860). Van deze beide werken gaf de heer A. Winkler Prins een kritisch overzicht in "de Gids" voor 1861, D. I, blz. 718—740. Later schreef Dr. T. C. Winkler, naar aanleiding van eenige Duitsche geschriften over dit onderwerp, nog een uitvoerig artikel over "de leer van Darwin" in "de Gids" voor 1867, Deel III, blz. 22—70.

(¹³) Men noemt ze daarom in onze taal "slankapen." Boven, blz. 108, noot 14, noemde ik de soorten van slankapen van Borneo op. De op Sumatra gewoonlijk voorkomende soorten zijn de *tjingko* en de *simpei*. De *tjingko* is *Semnopithecus cristatus*, die ook op Borneo voorkomt. De *simpei* is *Semnopithecus melalophos* en de zeer nauw daarmee verwante *Semnopithecus flavimannus*, die te zamen op Sumatra den *S. rubicundus* van Borneo vertegenwoordigen. De zeldzamere *Semnopithecus Sumatranus* vertegenwoordigt op Sumatra *S. chrysomelas* van Borneo.

(¹⁴) Of *Hylobates syndactylus*; want in weêrwil van het verschil met de kleinere Gibbons werd deze aap tot nog toe doorgaans tot het geslacht *Hylobates* gerekend. Zie boven bl. 107, noot 8.

(¹⁵) Dit zou dan het gebied van Atjih moeten wezen; maar dat de Orang-oetan in de meer bewoonde streken van Palembang niet gevonden wordt, bewijst volstrekt niet dat hij ook niet zou voorkomen in de uitgestrekte wildernissen van Djambi, Indragiri, Kampar, Siak en de van laatstgenoemd rijk afhankelijke kleinere staatjes der Oostkust. Sal. Muller zegt juist: "op Sumatra bewoont hij de lage wouden langs de Oostkust, inzonderheid het noordelijk gedeelte derzelve." Maar in het geheel is de Orang-oetan op Sumatra veel zeldzamer dan op Borneo; Sal. Muller kende alles te zamen slechts vijf of zes voorbeelden van Orangs die op dat eiland gevangen waren, en bij gebrek van nauwkeurige opgaven van de plaats der vangst in de meeste gevallen, is omtrent het "habitat" weinig daaruit op te maken.

(¹⁶) Die zich zooals bekend is door een tweeden kleineren hoorn achter

den eersten, een gladdere huid en geringere kracht en grootte van de soort van Java (*Rhinoceros Sondaicus*) onderscheidt.

(¹⁷) Zie boven blz. 20 en nader in het XXVII^{ste} en XXXI^{ste} hoofdstuk.

(¹⁸) Wie kent niet het bont van de Chinchilla van Peru en Chili, door v. d. Hoeven *Eriomys peltionum* genoemd en beschreven en afgebeeld in "Bijdragen tot de natuurk. wetenschappen," VI (1834), blz. 105—118? De Galeopithecus, hier door Wallace beschreven, is *Galeopithecus variegatus*, op Sumatra door de inlanders *Koebin* geheeten; maar het is zeer onzeker of de andere soorten, waarvan sommigen gewag maken, wel meer dan plaatselijke verscheidenheden zijn. Even moeilijk als het is iets omtrent de soorten van dit geslacht te bepalen, even moeilijk is het ook in het systeem daaraan zijn plaats aan te wijzen. Gewoonlijk rangschikt men het bij de lemurs of half-aper, maar sommigen hebben daarvoor eene bijzondere orde, die der Ptenopleura of Dermoptera, aangenomen.

(¹⁹) De wijze waarop de neushoornvogels de wijfjes gedurende den broeitijd opsluiten, wordt o. a. opgehelderd door twee afbeeldingen, voorkomende in "Ned. Tijdschr. voor de dierkunde, uitg. door het K. Zoöl. Gen. Nat. Art. Mag.," 1^e Jaarg. (Amst. 1863), en behoorende bij de beschrijving van twee nieuwe soorten, *Buceros Nagtglasii* en *Buceros pulchrirostris*, door den Hoogleraar Schlegel.

van *Quadrumana* in Indië vertegenwoordigd door nauw verwante soorten, ofschoon, ten gevolge van het beperkt gebied aller dieren dezer orde, zoo weinige soorten geheel identisch zijn.

Van de orde der verscheurende dieren (*Carnivora*) zijn 33 soorten uit het Indo-Maleische gewest bekend, waarvan omstreeks acht ook in Birmah en Hindostan gevonden worden, waaronder de tijger, de panter, een tijgerkat, een civetkat en een otter. Van de twintig geslachten waartoe deze Indo-Maleische soorten behooren, worden 13 in Hindostan door meer of min verwante soorten vertegenwoordigd. Zoo wordt b. v. de Maleische beer in Noord-Indië vertegenwoordigd door den Thibetaanschen beer. Beide deze dieren vindt men levend in den tuin van "the Zoölogical Society."

De twee- en veelhoevigen tellen in het Indo-Maleisch gewest 22 soorten, waarvan ongeveer zeven zich ook over Birmah en Hindostan uitstrekken. Al de soorten van herten zijn eigenaardig, op twee na die van Malakka tot in Hindostan verbreid zijn. Van het rundvee bereikt ééne Indische soort Malakka, terwijl de *Bos Sondaicus* of banteng van Java en Borneo ook in Siam en Birmah gevonden wordt. Op Sumatra komt een geitachtig dier voor, waaraan een verwante soort in Hindostan beantwoordt (⁷); terwijl de tweehoornige rhinoceros van Sumatra en de éénhoornige soort van Java, die men lang voorondersteld heeft dat aan deze eilanden bijzonder eigen waren, met zekerheid gebleken zijn ook in Birmah, Pegu en Maulmein (⁸) voor te komen. De olifant van Sumatra, Borneo en Malakka wordt thans geacht van dien van Ceylon en Hindostan niet wezenlijk te verschillen (⁹).

In alle andere groepen van zoogdieren keeren in het algemeen dezelfde verschijnselen terug. Enkele soorten zijn dezelfde als die in Hindostan; een veel grooter aantal zijn nauw verwante of vertegenwoordigende vormen; maar er is altijd in

ruimte door breede alluviale vlakten is opgevuld, wekt van zelf het vermoeden, dat het eenmaal gedeeltelijk onder water gedompeld is geweest (als wanneer het in omtrek eenige overeenkomst moet gehad hebben met Celebes en Halmaheira), en dat het tot zijn tegenwoordige afmetingen is uitgebreid, doordien de inhammen der zee zijn opgevuld, deels door de bezonken stoffen van het gebergte afgevoerd, deels door langzame opheffing des lands. Sumatra is eveneens klaarblijkelijk zeer in omvang toegenomen door de vorming van alluviale vlakten langs zijne noordoostelijke kusten.

Er is ééne bijzonderheid in de voortbrengselen van Java die zeer moeilijk te verklaren is — het voorkomen van verschillende soorten of groepen die in Siam en Hindostan te huis behooren, maar niet gevonden worden op Borneo en Sumatra. Onder de zoogdieren is de *Rhinoceros Javanicus* (*Sondaicus*) het treffendste voorbeeld; want Borneo en Sumatra hebben eene andere, eigene soort, terwijl de soort van Java weder voorkomt in Birmah en zelfs in Bengalen. Onder de vogels zijn de kleine grondduif *Geopelia striata* en de aardige bronskleurige ekster *Crypsirhina varians* aan Java en Siam gemeen; terwijl op Java soorten van *Pteruthius*, *Arrenga*, *Myiophonus*, *Zoöthera*, *Sturnopastor* en *Estrela* voorkomen wier naaste verwanten gevonden worden in verschillende deelen van Indië, en Borneo en Sumatra niets aanbieden dat er op lijkt (¹⁹).

Een zoo zonderling verschijnsel als dit schijnt onverklaarbaar, tenzij men aanneme, dat, na de afscheiding van Java, Borneo schier geheel onder water werd gedompeld, en na zijne vernieuwde opheffing tijdelijk verbonden was met Sumatra, maar niet met Siam noch met Java. Iedere geoloog die weet, hoe zeer de lagen der aardchors verwrongen en uit haar stand gerukt zijn, en hoe vaak opheffingen en verzakkingen elkander moeten hebben afgewisseld, niet enkele, maar honderden malen, zal gereedelijk toegeven, dat zulke veranderingen als hier ge-